

Управління українським кінематографом у 1930-х роках

Проаналізовано створення і реорганізацію органів керівництва в галузі кінематографа. Визначено особливості формування інститутів управління та наслідки, які це мало на розвиток кіно в УРСР.

Ключові слова: кінематограф, Союзфільм, Українфільм, централізація, тоталітаризм.

Тридцять років ХХ століття стали періодом формування тоталітарної держави. В ході «культурної революції» було викристалізовано чітку вертикаль органів управління мистецтвом, що дозволяло цілком контролювати «творчі» процеси. Створена система була вибудованою з гори, централізованою та всеохоплюючою.

Кінематограф остаточно завершує своє формування як самостійна галузь культури у 1930 – х рр. Його найважливішими рисами стають масовість та доступність. Розуміння значення і місця кіно в житті суспільства, зокрема, як важеля ідеологічного впливу, сприяло посиленню уваги партійного керівництва до пошуку оптимальних форм управління кіносправою.

В статті досліджуються зміни та реорганізації структур, які здійснювали керівництво кіноіндустрією. Вивчення процесу організації системи управління «найважливішого з мистецтв» викликає значний науковий інтерес та має важливе значення для розуміння особливостей української кінематографії в 1930-х рр.

Розвиток українського кінематографа, в тому числі, в 1930 – х рр. знайшов відображення у працях українських та зарубіжних дослідників. Радянські вчені у своїх працях робили акцент на тому, що створення єдиного загальносоюзного органу управління було черговим поступом на шляху розвитку української кінематографії[1-3]. Кроком «безперечно позитивним, який дав можливість українським кінематографістам, разом з колегами із братніх республік творити в єдино правильному руслі методу соціалістичного реалізму». При цьому жодним словом не згадувалось, що саме жорстка централізація стирали риси національного в кінематографі. Вертикаль цензорних худрад примушувала митців змінювати свої фільми на догоду правлячій партії, заганняючи їх у заполітизовані рамки. Таким чином дослідження радянських науковців, навіть по при значний фактологічний матеріал є досить кон'юнктурними. Процес перерозподілу керівних повноважень в управлінні українським кіно 1930–х рр. викликає інтерес і у сучасних вітчизняних дослідників[4-8]. Однак жодна зі зазначених наукових розвідок не дає можливість чітко прослідкувати етапи трансформації у керівництві кінематографом України. Значним внеском у розробку проблеми управління культурою і кіно, зокрема, зроблено російськими вченими. На основі широкого кола архівних матеріалів ними було

здійснено ґрунтовне дослідження, яке дозволяє відстежити динаміку змін в системі керівництва кінематографом[9]. Основним джерелом для вивчення системи управління українським кінематографом є матеріали архівів. Отже, на даний момент немає досліджень, які б цілком висвітлювали зазначені наукові проблеми.

Суспільно – політичні зміни у державі наприкінці 1920-х рр. стали поштовхом до пошуків нової моделі управління та керівництва кіногалуззю.

Кіно – це складний механізм, існування якого можливе лише за умови розвитку як технічних засобів для створення кінокартин так і творчого потенціалу кіномитців. С.Безклубенко, говорячи про кінематографістів відзначає: «вони прив'язані жорстко – на відміну від кустарів – одинаків письменників, художників, композиторів – до виробничого конвеєра, і справа не тільки ідейного спрямування, а й державного управління тут набагато простіша»[10]. Хоча тривалий процес пошуку форм керівництва кінематографом не завжди підтверджує це твердження.

Безспоредне керівництво розвитком українського кіно в 1920-х роках здійснювалось ВУФКУ, що було органом Наркомоса УСРР, який здійснював культурно – просвітницькі та політико – ідеологічні завдання в галузі фотокіно справи, керуючись директивами наркому[11]. ВУФКУ мало фінансову незалежність, контролювало виробництво та прокат кінофільмів. В адміністративному плані поділялось на крайові відділи[12]. Але самодостатність української кінематографії більше не влаштовувала радянське керівництво в Москві. Тим паче, що Й.Сталін перебирає на себе функції головного «продюсера» радянського кіно, але це буде яскраво прослідковуватись трохи пізніше, а поки що, наприкінці 1920 – х йде активний пошук варіантів ефективної централізації керівництва кіноіндустрії у всесоюзному масштабі.

Важливе значення для кіно СРСР мала всесоюзна партійна нарада по кінематографії при ЦК ВКП(б), яка відбулася з 15 по 21 березня 1928 року. Саме її рішення стали основою для розвитку радянського кінематографа в подальшому. За результатами партійної наради було прийнято програму дій, яку виклав у своєму виступі завідуючий агітаційно – пропагандистський відділом ЦК ВКП(б) А.І. Криницький «Підсумки будівництва кіно в СРСР і завдання кінематографії»[13]. Програма зокрема передбачала три головні завдання, які полягали в укріпленні партійного керівництва кіноорганізаціями, забезпеченні кіно кадрами, що забезпечували б ідеологічну виваженість картин та наближенні останніх до робітників і селян, а також передбачалося покращення матеріально – технічної бази кінопромисловості. Рішення кінонаради закріплювалися постановою ЦК ВКП(б) від 11 січня 1929 р. «Про керівні кадри працівників кінематографії». У ній визначалося: «кіно є одним із найважливіших знарядь революції... Завдання партії – всемірно посилити керівництво роботою кіноорганізацій»[14]. Також визначалися завдання для кіноорганізацій та спілки робітників мистецтва, необхідність перевірки ТДРК(Товариство друзів радянської кінематографії).

На основі рішень, прийнятих кінонародою, починається поетапне втілення ідеї єдиного всесоюзного керуючого органу кінематографії. Першою спробою став Комітет в справах кінематографії і фотографії (Кінокомітет) при РНК СРСР, який існував з 29 січня 1929 р. по 26 березня 1930 р.[15]. Кінокомітет мав статус всесоюзного органу та займався розробкою загальних питань з розвитку кіно і фото справи, здійснював загальний нагляд. Він не мав господарських функцій і власного апарату (роботу здійснював апарат управління справами РНК СРСР). Цей орган складався з 31 члена, 27 з яких були представниками

РСФРР. Отже, перший створений всесоюзний орган управління кінематографією був структурою, яка мала досить умовний ступінь керівництва, але загальний аналіз його діяльності свідчить про початок цілеспрямованого курсу на зниження значущості республіканських кінематографій.

Цілком зрозуміло, що поява такої структури викликала занепокоєння у керівників українського кінематографа. Голова правління ВУФКУ М.Воробйов та М.Скрипник, керівник Наркомосу, УСРР звернулися до Політбюро ЦК КП(б)У за роз'ясненнями функцій Кінокомітету та вимогою змінити його складу на користь союзних республік[16].

Протягом 1929 р. відбувався пошук оптимального варіанту створення єдиного органу управління кіносправою. Одним із варіантів було створення всесоюзного кіносиндикату. Займався б він прокатом фільмів на території Радянського Союзу, погодженням тематичних та виробничих планів кіноорганізацій, наданням технічної допомоги. Такий варіант ВУФКУ, як видно з його звернення до ЦК КП(б) України від 5 вересня 1929 р.,заперечувало. В документі говорилось, що організаційне підпорядкування радянської кінематографії єдиному органу, хоч би й у формі синдикування, викривлює роботу радянського кіно. Головними повинні залишатись культурно-виховні, ідеологічні питання, а не матеріально-технічні[17]. Ці клопотання залишилися без уваги, і не мали жодного впливу на подальший розвиток подій, оскільки загальносоюзний керуючий кінематографом орган було створено.

13 лютого 1930 року РНК СРСР було прийнято постанову про утворення Всесоюзного об'єднання кіно-фото промисловості («Союзкіно»). Це позбавило українську кінематографію автономії. «Союзкіно» було створено в системі ВРНГ СРСР, а після реорганізації ВРНГ, і створення на її базі наркоматів важкої, легкої, лісної та лісопереробної промисловості, 10 січня 1932 р. передано в підпорядкування наркомату легкої промисловості СРСР.

Всесоюзне об'єднання кіно – фото промисловості мало наступну структуру: голова, заступники, правління, секретаріат, управління справами і 9 секторів [18]. Головою було призначено Б.З.Шумяцького. До об'єднання ввійшли: Всесоюзний трест оптико-механістичної промисловості в складі 12 заводів і майстерень, в тому числі завод кіноапаратури в Одесі, який підпорядковувався ВУФКУ; Всесоюзний трест фотохімічної промисловості, що складався з 4 фабрик і заводу кіноплівки; Всесоюзний трест по виробництву кінокартин в складі 11 структур, включаючи ВУФКУ з фабриками та Ялтинську кіностудію, яка входила до акціонерного товариства «Восток-Кіно». Безпосередньо правлінню підпорядковувались: науково-дослідний інститут кіно-фото-промисловості, державний технікум кінематографії в Москві та фото-кінотехнікуми в Ленінграді та Одесі[19]. Отже, основою діяльності було об'єднання підприємств по виробництву кіно-фото апаратури, обладнання та матеріалів для неї і всіх підприємств по виробництву кінокартин, їх прокату та експлуатації через відповідні трести союзного значення.

Розуміючи небажаність наслідків, які мало утворення єдиного центру управління кінематографом РНК УСРР рішуче заперечувала проти утворення «Союзкіно». У зверненні уряду зазначалось, що українська кінематографія вливаючись у всесоюзну організацію і підпорядковуючись централізованому у всесоюзному масштабі керівництву незворотно відходить від завдань, які стоять перед нею, і цим самим завдаються значні збитки розвитку культурного будівництва в Україні[20].

Дійсно, новоутворене «Союзкіно» мало функції, які раніш виконувались республіканським керівництвом, фактично контролювало всі етапи кінови-

робництва. Звичайно, найгіршим для української кінематографії була втрата автономії та права самовизначення у творчих, фінансових, технологічних аспектах. Але проблема полягала ще й у тому, що «Союзкіно» фізично не справлялось із вирішенням всіх питань, які перебрало на себе. Це відбувалось і через низький рівень кваліфікованості деяких працівників всесоюзного об'єднання, бюрократизацію його апарату, відсутність досвіду у вирішенні різнопланових задач, що мали досить відмінний національний, так би мовити, колорит. Абсолютно всі нюанси відтепер потребували узгодження і затвердження в Москві. Це надзвичайно гальмувало кінопроцес у 1930 р., так само як 1929 р. відбувався спад фільмовиробництва УСРР. Отже, робота «Союзкіно» мала багато хиб, була погано організованою, що давало можливість керівництву республіканських кінематографій і партійним діячам звертатись з пропозиціями змін у структурі управління, послаблення контролю.

Це мало позитивні наслідки. Статтею третьою постанови Ради праці і оборони № 150 «Про внесення змін до статуту Всесоюзного об'єднання кіно – фото промисловості» від 11 серпня 1930 р., затверджувалося: «За кінотрестами загальносоюзного значення на території УСРР и ЗСФРР, окрім функцій прокату і експлуатації кінофільмів зберегти виробничі функції. Підпорядкувати кінотресту на територіях УРСР Киевскую и Одесскую кино – фабрики»[21].

У листопаді 1930 р. на базі ВУФКУ створено український трест кінопромисловості «Українфільм». Новостворений «Українфільм» мав 14 підрозділів[22]. В адміністративно – територіальному плані складався з 12 крайових відділів: Дніпропетровського, Одеського, Харківського, Артемівського (Донецького), Вінницького, Київського, Сталінського, Проскурівського, Черкаського, Конотопського, Полтавського, Зінов'євського [23]. Керівництво було в Києві: крайвідділ знаходився на Воровського, 29, а секретаріат правління – на Брест-Литовському шосе, 78 (зараз – пр. Перемоги)[24]. У 1932 р. відбулася реорганізація, було утворено шість обласних відділів[25]. Штатний розпис тресту «Українфільм» передбачав 119 посад[26].

Не зважаючи на досить добре розвинену структуру, республіканський керуючий орган не мав можливостей безпосереднього формування національної кінематографії. Наприклад, питання створення у Києві науково – дослідного інституту кінематографії. Це питання докладно дослідив Р. Росляк[27]. Попри величезну потребу у створенні такого інституту, ухвалу правління тресту «Українфільм», «поїздка в «Союзкіно» закінчилась категоричним запереченням на організацію самостійного науково – дослідного інституту на Україні»[28]. На нараді «по реконструкції радянської кінематографії», що відбулась у січні 1931 р. розглядались досить гострі питання. Так одним із найбільш болючих була можливість закриття однієї з українських кінофабрик: «одна з фабрик має бути закрито(це я(Кауфман) кажу до відому «Українфільму»)[29]. Торкнувся у своєму виступі цього болючого питання і П.Косячний(директор київської кінофабрики). Він говорив про те, що українці настільки вирости з пелюшок, що можуть розбиратись в цифрах і словах, і хотілось би щоб правління «Союзкіно» про це знало, як наслідок зробило б більш зрозумілу заяву про долю українських кінофабрик.[30]. Але як відомо, жодна з фабрик не припинила свою роботу. Таким чином ми бачимо, що остаточні рішення приймалися лише в Москві.

Як засвідчують архівні матеріали між ЦК КП(б)У та ЦК ВКП(б) відбувалась досить жорстка і напружена переписка, починаючи ще з проектів реорганізації ВУФКУ. Спостерігаючи майже критичну ситуацію в українському

кінематографі після початку централізаційних процесів ЦК КП(б)У вимагало в ЦК ВКП(б) зберегти українську кінематографію, надавши їй можливість лише звітувати перед «Союзкіно». До ЦК ВКП(б) звертався і С.Косіор у лютому 1932 р., спираючись на значну матеріально – технічну базу української кіногалузі, він просить дозволити створення кінооб'єднання підзвітного в оперативному відношенні республіканським органам, а «Союзкіно» здійснюватиме керівництво та суспільне планування[31].

Певні поступки щодо «Українфільму» були записані в його статуті, який було затверджено 1 липня 1933 р. Радою Народних Комісарів УСРР. В статуті відзначалося, що трест має права Управи кінофотопромисловості УСРР (п.1), підпорядковується безпосередньо РНК УСРР, і є самостійною господарською установою(п.2)[32]. Художньо-ідеологічною роботою «Українфільму» займалася художня рада, що діяла під головуванням Народного комісара освіти УСРР або його заступників[33]. Проте задекларовані широкі права та повноваження не змінили ситуацію, коли українське кіно залежало і підпорядковувалось союзному керівництву.

Отже, після утворення єдиного всесоюзного керуючого органу, стан української кінематографії значно погіршився. Навіть утворення республіканського тресту «Українфільм», зі збереженням за ним певної декларативної незалежності у прийнятті рішень не змогло запобігти подальшій централізації управління. Підпорядкованість «Союзкіно» у вирішенні всіх питань української кінематографії було іще однією цеглиною у зведенні тоталітарної держави. На жаль, подібні процеси відбувалися у всіх сферах життєдіяльності УСРР.

«Союзкіно» ліквідували постановою РНК СРСР від 11 лютого 1933 року, натомість було організовано Головне управління кінофотопромисловістю (ГУКФ). Його структура управління наступна: керівник, заступник начальника, управління справами, головний секретаріат, сектори з творчих питань і організації переглядів, секретна частина, ПВО, правова група і 11 відділів[34]. В Україні було створено відповідно Управління фотокінопромисловості при Раднаркомі УСРР.

17 січня 1936 р. Головне управління кінофотопромисловістю було ліквідовано. Натомість створено Головне управління кінематографії Комітету в справах мистецтва при РНК СРСР, його очолив П.М.Кержевцев[35]. Керівником Головного управління кінематографії залишався Б.З.Шумяцький[36]. Між Б.Шумяцьким та П.Кержевцевим був великий конфлікт, через те, що Б.Шумяцький відмовлявся виконувати розпорядження свого безпосереднього керівника, вважаючи кінематограф своєю «вотчиною»[37]. 8 лютого 1936 р. ЦВК і РНК УСРР прийняли постанову «Про утворення українського управління в справах мистецтв при Раднаркомі УСРР»[38].

На Комітет у справах мистецтва покладалось керівництво всіма видами мистецтв, підпорядкування йому всіх установ культури, зокрема і кіно – фото-організацій, а також учбових закладів, що готували працівників театрів, кіно, музики, зображальних мистецтв; державний контроль над репертуаром, і заходами, що організовувались; встановлення та регулювання ціни квитків. Питання структури Комітета було дискусійним, а її затвердження відбулося лише у січні 1937 року.

На час існування головного управління кінематографії при Комітеті в справах мистецтв припав розпал репресій в жорні яких було знищено і колишніх очільників. Для української кінематографії це був складний і трагічний час,

зі шпальті спеціалізованих видань, і не лише них не сходили заголовки статей, у який сипали звинувачення на адресу і «Українфільму» і його працівників.

23 березня 1938 року було створено Комітет в справах кінематографії при РНК СРСР. Його очолив С.С. Дукельський, заступником став Корявін О.Т.

Комітет мав таку структуру: голова, заступник голови, секретаріат, 8 головних управлінь, 3 управління, 5 відділів, 3 сектори, бухгалтерія і контрольно – інспекторська група. Відбулися зміни і в республіканському керівництві кіногалуззю. Постановою РНК УРСР від 16 квітня 1938 року «Про утворення управління кінофікації при Раді народних комісарів УРСР, Раді народних комісарів Молдавської АРСР і обласних виконавчих комітетах» трест «Українфільм» було ліквідовано, а всі справи, майно й цінності передавалися Управлінню кінофікації при РНК УРСР(п.7). Завданнями Управління кінофікації було: керівництво всією справою кінофікації УРСР; розвиток і розширення кіносітки в місті, на селі; покращення організації культурного обслуговування глядачів. Структура наступна: оперативно-експлуатаційний, технічний, планово-економічний, адміністративно-господарський, капітального будівництва, підготовки та розподілу кадрів, фінансовий та бухгалтерія відділи [39]. Така зміна призвела до того, що виробництво картин не входило до повноважень республіканського органу.

Остаточо керівництво кінофабриками і контроль процесу підготовки та виробництва картин було вилучено із відання українських органів управління. Монополія центру та повна законодавча уніфікація перетворили кіно на державний засіб пропаганди.

Комітет у справах мистецтва при РНК СРСР проіснував до 1953 року.

Як зазначає С.Безклубенко, природно, що подібна централізація, яка вже сама по собі була виявом крайнього посилення тотальної духовної диктатури, та пов'язана з цим атмосфера наростаючого фізичного й морального терору, непевності, підозрілості, не могли не позначитися згубно на кінопроцесі. Якщо 1930 р. в СРСР було вироблено близько 100 художніх фільмів, то 1935 – лише 40, а 1937 – 25.[40].

Кіно, окрім безпосереднього керівництва з боку власне організацій, в підпорядкуванні якого воно перебувало, контролювалась Агітпропом, ГПУ(НКВС) і Наркомосом з його цензурними відділами – Головлітом та Главреперткомом, які працювали в тісному контакті і взаємодії. Утворений в 1936 р. Комітет в справах мистецтва при РНК отримав цензурно – контролюючі функції. Кожне відомство окремо і вся система разом, взаємно перевіряли одна одну, найширше інформування давало максимально ефективну діяльність. Процес зрощення партійного і державного апарату призвів в кінцевому результаті до об'єднання і змішування функцій.

Окрім органів керівництва кінематографом безпосередньо у структурі державних управлінських організацій діяли суспільні та громадські організації, що безпосередньо мали відношення до розвитку кіно. Серед них були Асоціація революційної кінематографії (АРК), Асоціація революційного мистецтва України(АРМУ) (1925 – 1932 рр.), Всеукраїнське товариство друзів радянської кінематографії (ВТДРК) та ін.

АРК мала привертати увагу до проблем, які існували в радянському кінематографі. Її метою було об'єднати всіх активних працівників радянського кіно на точній ідеологічній радянській платформі[41]. Діяльність АРК була контрольованою керівництвом партії. До позитивного в діяльності можна зарахувати: привертання уваги до проблем покращення матеріально – технічної

бази, збільшення кількості творчих кадрів, початок видавництва професійних журналів.

Всеукраїнське товариство друзів радянської кінематографії провадило активну роботу по поширенню кіно серед широкого кола глядачів, зокрема, пролетарів, а також з поширення кіномережі. Оргбюро Всеукраїнського ТДРФК було засновано 1 листопада 1928 р. До цього часу по центральних округах України існували організації товариства, які не мали єдиного керівництва і провідного центру. В травні 1929 року відбувся 1-й з'їзд ТДРФК при наявності: шести окрправлінь, восьми Оргбюро, 14 уповноважених, 13 неохоплених округ, 4866 членів товариства. За час до 3-го пленуму, який відбувся 5 травня 1930 р., організація зростає: окрправлінь – 12, оргбюро – 21, уповноважених – 4, райуправлінь – 170, неохоплених округ – 4, осередків ТДРФК – 930, фото-гуртків – 475, членів товариства – 84572»[42].

Згідно квітневої постанови ЦК ВКП(б) 1932 р. «Про перебудову літературно – художніх організацій» було ліквідовано Асоціацію працівників революційної кінематографії. Виробництво фільмів було поставлено під жорсткий партійний контроль. За змістом фільмів слідкували призначені ЦК ВКП(б) рецензенти кіносценаріїв, їх попередня цензура доручалася кінокомісії Оргбюро ЦК ВКП(б). В період з липня по листопада 1933 р. було розглянуто 28 сценаріїв, з яких 12 заборонили внаслідок їх слабого ідеологічного впливу в потрібному для партії руслі[43]. ВТДРК також було ліквідовано, у доповідній записці складеній ліквідаційною комісією Товариства 15 грудня 1932 року до Ради республіканських громадських організацій при ВУЦВК знаходимо «У здійсненні постанови Ради Республіканських Громадських Організацій з 21 вересня 1932 року, Ліквідаційна Комісія приступила до ліквідації організацій ТДРФК на Україні»[44].

Таким чином було ліквідовано громадські організації, що сприяли розвитку української кінематографії, хоч звичайно багато аспектів їх діяльності мали суперечливий характер. Постанова «Про перебудову літературно – художніх організацій» зобов'язувала сприяти подальшому формуванню і утворенню єдиного творчого методу соціалістичного реалізму.

УСРР – УРСР в 1930 – ті рр. перебувала на етапі формування та становлення системи управління, яка легко б виконувала завдання тоталітарної держави. Притаманні риси власне органів управління кінематографом: постійний пошук оптимальних форм для виконання поставлених завдань керівництва; з одного боку – різноманіття використовуваних форм (акціонерне товариство, державне підприємство, всесоюзне об'єднання, головні управління при Всесоюзному Комітеті у справах мистецтва і Раді народних комісарів, комітет при РНК), а з іншого – поступальний рух від невеликого структурного підрозділу в Наркомпросі до самостійного централізованого органу керівництвом виключно кіносправою.

В керівництві кінематографом можна прослідкувати такі тенденції: перехід від керівництва на рівні республіки до всесоюзного управління; централізація, аж до формування галузевого органу; кожна реорганізація змінювала структуру і підпорядкування; трансформація пріоритетів: поперемінне посилення значення художньої та технічної складової; часто подвійне підпорядкування, паралелізм функцій структур.

Система керівництва українським кінематографом закінчила своє формування у 1938 р., пройшовши складний шлях від майже необмеженої свободи творчого розвитку до вимушеного слідування культовим тенденціями та втратила контроль над процесом виробництва кінокартин. Для українського

кінематографа централізація та передача основних функцій керівництва мала негативні наслідки. Кіно залишилось без багатьох рис національного, режим політичного терору знекровив потенціал українських митців.

Список використаних джерел

1. Горячев Ю.И., Шинкаренко В.В. Источник силы. О партийном руководстве развитием советской кинематографии/ Ю.И.Горячев, В.В. Шинкаренко. – М.: Искусство, 1984.- 199 с.
2. Білоцерківський В.Я. Комуністична партія – організатор культурної революції на Україні (1926-1937 рр.)/ В.Я. Білоцерківський. – Харків: Вища школа, 1985. – 176 с.
3. Рубайло А.И. Партийное руководство развитием киноискусства (1928 – 1937 гг.)/ А.И. Рубайло.- М.: Из-во Московского университета, 1976. – 198 с.
4. Безклубенко С.Д. Кіномистецтво та політика. Короткий історико – теоретичний нарис./ С. Безклубенко. – К.: Наукова думка, 1991-1995. – 430 с.
5. Безклубенко С.Д. Українське кіно. Начерк історії. / С. Безклубенко – К.: КНУКіМ, 2001. – 170 с.
6. Госейко Л. Історія українського кінематографу./ Л. Госейко – К. : KINO – КОЛО, 2005.- 464 с.
7. Самойленко Т.І. Українське кіно в умовах тоталітарного режиму./Т. Самойленко // Наукові праці. Історія. – 2009. – Т. 129. – Вип.116. – С.32-36.
8. Стоян Т.А. П'ятирічка художньо-ідеологічної кіноцензури (1928 – 1933 рр.): форми, принципи, персоналії/ Т. Стоян.// Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України – 2009. – № 5. – С.149- 158.
9. Институты управления культурой в период становления.1917 – 1930 - е гг. Партийное руководство; государственные органы управления: Схемы. / [ред. К. Аймермахер]. – М.: РОССПЭН, 2004.- 312 с.
10. Безклубенко С.Д. Кіномистецтво та політика. – С.272.
11. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 166, оп. 10, спр. 60, арк. 338.
12. ЦДАВО України, ф. 1238, оп. 1, спр. 103, арк. 245.
13. Криницкий А.И. Задачи советского кино./ А.И. Криницкий. – М.: Теа-Кино-Печать, 1929. – 64 с.
14. Культурне будівництво в УРСР. Найважливіші рішення комуністичної партії і радянського уряду 1917-59. Збірник док.: У 2-х т. – Т.1.(1917- червень 1941)/ ред. О.І. Євсєєв. – К. : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1960. – С. 420.
15. Институты управления культурой в период становления... – С.201.
16. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 20, спр. 2925, арк. 26.
17. Там само, арк. 17.
18. Институты управления культурой в период становления... – С.218.
19. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 3112, арк. 14.
20. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 6./5, спр. 8605, арк. 47.
21. ЦДАВО України, ф. 1238, оп.1, спр. 174, арк. 433.
22. Там само, спр. 267а, арк. 53.
23. Там само, спр.198, арк. 71.
24. Там само, спр.174, арк. 378.
25. Там само, спр. 267а, арк. 297.
26. Там само, спр.198, арк. 175-176.
27. Росляк Р. Нездійснені плани організації в Києві науково – дослідного інституту кінематографії (1929 – 1931) / Р. Росляк.// Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно. – К.: ІМФЕ,2008. – №2(22). – С.61-64.

28. Там само. – С. 63.
29. Российский государственный архив литературы и искусства, ф. 2497, оп. 1, д.39., л.235.
30. Там само, л.250.
31. ЦДАГО України, ф.1, оп. 20, спр.5306, арк.6-8.
32. Культурне будівництво в УРСР. – С.615-617.
33. ЦДАГО України, ф.1, оп. 20, спр. 5306, арк. 13.
34. Институты управления культурой в период становления... – С.225.
35. Там само. – С.145.
36. Там само. – С.226-227.
37. Российский государственный архив социально – политической истории, ф.82, оп. 2, д. 955, л. 2.
38. Культурне будівництво в УРСР. – С.669.
39. Культурне будівництво в УРСР. – С.738-739.
40. Безклубенко С.Д. Українське кіно. – С.49-50.
41. Горячев Ю.И. История строительства советской кинематографии (1926 – 1932 гг.) / Ю.Горячев.- М.:ВГИК, 1981.- С.27.
42. ЦДАВО України, ф.1, оп.6, спр. 1110, арк.102.
43. Ніколаюк Т.А. Позаекономічні стимули мотивації праці робітників України в 1929 – 1933 р./ Т.А. Ніколаюк // Укр. іст. журн. – 1999. – №4. – С.55.
44. ЦДАВО України, ф.1, оп. 9, спр. 223, арк 88-90.

Кузюк О.Н. Управление украинским кинематографом в 1930–е гг.

Проанализировано создание и реорганизация руководства отраслью в структуре управления украинским кинематографом. Определено особенности формирования органа и последствия, которые это имело для развития кино в УССР.

Ключевые слова: кинематограф, централизация, тоталитаризм, Союзкино, Украинфильм

Kuzjuk, O.M. The Management of the Ukrainian Cinema in 1930 – th

The creation and reorganization of organs of guidance in this industry are analyzed in the structure of management the Ukrainian cinema. The features of forming of organ and consequences which it had on development of the cinema in UKRAINE are certain.

Key words: cinema, centralization, totalitarianism, Soyuzfil'm, Ukrainfil'm.